

El Fòrum Mundial de la Formació Professional i Tecnològica, amb la participació de Pere Polo Fernández de l'STEI-i

Joan Lladonet i Escales, coordinador de Pissarra

Des del 23 al 27 de novembre es va realitzar a Brasília el Fòrum Mundial d'Educació, centrat en la Formació Professional i Tecnològica. Hi va participar la Sra. Claudia Jacint, integrant de la Fundació SES (Sustentabilitat, Educació, Solidaritat) i el Sr. Alberto Croce, com a integrant del Comitè Internacional del Fòrum Mundial d'Educació. De l'Estat espanyol, entre d'altres, a més del Sr. Pere Polo, representant de l'STEI-i, hi va assistir Albert Sansano, representant dels STES i Leslie Toledo, de la Federació de MRPS del País Valencià.

“...hem d'elegir entre fer un aliança global per cuidar-nos de la terra i uns dels altres o caminarem cap a la destrucció de tot i de tots...”

Les activitats varen ser obertes i es varen dur a terme en el Centre de Convencions Ulysses Guimarães, en què varen assistir les aproximadament 15.000 persones inscrites (estudiants, professors, investigadors, treballadors, governs, sindicats, associacions i persones de la societat civil organitzada de tot el món). Hi varen participar delegacions de tots els estats de Brasil (se celebrava que havien transcorregut 100 anys des que es varen realitzar les primeres inversions del Govern Federal en l'educació professional), i també de molts països del món, destacant la

presència d'educadors africans i de distints països àrabs. A l'obertura hi va ser present el president Lula, que va assenyalar, en les seves paraules, que la seva vida va canviar radicalment a partir d'haver pogut fer de molt jove un curs de formació professional. Segons ell mateix va testimoniar, gràcies a aquest curs va ser el primer dels seus germans a poder aconseguir millor ocupació, comprar una interlocutòria i arribar a tenir una casa pròpia. I va instar els seus successors a continuar obrint escoles de formació professional o tècnica perquè els joves del seu país tinguin millors oportunitats en el futur i puguin competir amb els joves de qualsevol país del món.

S'ha de destacar la participació de la Caravana de l'Amnistia que va voler fer un acte de record i homenatge per totes les persones que sacrificaren la seva vida per la democràcia i un acte de justícia i desgreuge per Paulo Freire, un dels majors exponents de l'educació brasilera i mundial, per la persecució que va rebre en temps de la dictadura que el va obligar a viure en l'exili fins a la dècada dels anys 80 del segle passat.

Els eixos temàtics de les ponències i dels debats varen ser:

- I - Educació, treball i desenvolupament sustentable
- II - Educació, cultures i integració
- III - Educació, ètica, inclusió i diversitat

Les intervencions dels ponents eren espectaculars davant més de 3.000 persones de públic que es trobaven presents a l'auditori a cada un dels actes que se celebraven. El teòleg i filòsof Leonardo Boff va afirmar que "Un altre món no és possible, és necessari", mentre tots els assistents es posaven drets i aplaudien. També va afirmar que "passam per uns moments crítics de la història de la humanitat i hem d'elegir entre fer un aliança global per cuidar-nos de la terra i uns dels altres o caminarem cap a la destrucció de tot i de tots".

Pere Polo, director de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics, va exposar a l'eix I. Educació, treball i desenvolupament sustentable la ponència *Formació de treballadores i treballadors d'educació professional i tecnològica: sabers, metodologies i pràctiques pedagògiques*. De la seva interessant intervenció, traduïm del castellà i transcrivim la part final de la seva ponència, subtitulada *Perspectives de futur de la Formació Professional*:

El que interessa quan parlem de Formació Professional és saber o preveure cap a on hauria d'evolucionar la planificació de l'ensenyament durant aquesta etapa, perquè la FP no és un ensenyament a part del sistema educatiu, com ho semblava fa unes desenes d'anys, la FP ha d'estar al dia per contribuir a la millora i a l'elevació del nivell del sistema educatiu, les necessitats productives d'una economia en crisi i amb la certesa i amb la necessitat de sortir d'ella. No hi ha cap dubte que de cada dia més s'haurà d'articular la formació professional amb la

formació per a la vida, amb la formació universitària o amb la formació general.

Jordi Planes, del "Grup de Recerca, Educació i Treball (GRET)" de la Universitat Autònoma de Barcelona, en *La necessària "metamorfosi" de la FP* explica sobre el tema:

"...habitualment es confon necessitats del mercat de treball amb les necessitats de la demanda -empresaris- (al mercat de treball, per convenció, anomenem "oferta" a les persones disposades a treballar -població activa- i "demanda" als requeriments dels empresaris).

Hem de recordar que el mercat de treball està compost tant per la demanda, com per l'oferta (les persones formades disposades a treballar, o sigui, la població activa) i que els canvis en la quantitat i en el nivell de qualificació de l'oferta de treball, com hem indicat anteriorment, han estat un potent factor de transformació del comportament dels empresaris en la contractació.

Cal assenyalar que els cicles formatius que anomenem FP són només una de les vies possibles perquè les persones adquireixin les competències requerides per a la seva feina i productivitat. La nostra població activa està composta per persones que tenen nivells i especialitats d'estudis distints que competeixen entre si, en molts casos, fins i tot tenint perfils formatius distints, per les mateixes ocupacions.

Aquest fet, en el futur, lluny de tendir a reduir-se, hauria d'augmentar per la complexitat dels itineraris formatius que donen accés a ocupacions semblants. En aquest marc, perd sentit la pretensió que la formació professional, per si mateixa, hagi de respondre als requeriments de capacitats productives de les nostres economies.

Les dades presentades a continuació són el resultat, en procés de publicació, d'una investigació "Especialitat de formació, especialitat d'ocupació i resultats d'inserció", ESFOREM, finançada pel Programa I+D+I de la Subdirecció General d'Investigació (ref: SEJ2006-13210/SOC1) i coordinada per l'autor d'aquest article. Si considerem les dades disponibles per al nostre país, observem que aproximadament la meitat dels joves accedeixen a l'ocupació amb titulacions de caràcter general.

Però fins i tot aquells que accedeixen a l'ocupació des de titulacions professionals recopilades en el Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals –CNCP– (definit per l'Institut Nacional de les Qualificacions –INCUAL–), que estableix una relació biunívoca per als titulats de FP entre la seva formació i les ocupacions en què haurien de treballar, només en una tercera part ho fa en les famílies professionals i nivells previstos per l'esmentat catàleg.”

“...elevant el nivell educatiu dels joves, que representen el futur i que hauran de seguir formant-se al llarg de tota la vida.”

Seguint les orientacions del mateix investigador puc afirmar que no sembla que a uns ni a altres els vagi sensiblement pitjor ni millor en la seva inserció professional. Si s'observa al conjunt dels joves no universitaris (l'Enquesta de Transició Educativa Formativa i Inserció Laboral, ETEFIL, no inclou els titulats universitaris), els que treballen en “allò per a la qual cosa es varen formar” no aconseguen la cinquena part dels joves. Un creixement del nivell de formació que es desenvoluparà al llarg de la vida requereix un comportament més flexible que permeti fer ajustaments en el mercat de treball.

Si els treballadors només fossin capaços de treballar en allò per a la qual cosa es varen formar, no sabríem en què podrien treballar els que únicament disposen de titulacions de caràcter general. La línia que separa les diferents formacions professionals i la que ho fa entre formació professional i formació general desapareix quan es parla de formació durant tota la vida. Per tant, no hi ha un model únic, ni millor que els altres, perquè els joves hagin d'adquirir les capacitats productives que requereix l'economia. Però tots els països tenim un objectiu comú en totes les modalitats de formació: elevar el nivell educatiu dels joves, que representen el futur i que hauran de seguir formant-se al llarg de tota la vida.

Dues persones que hagin seguit un mateix cicle de formació tenen, de fet, competències distintes, encara que hagin compartit assignatures, professors i exàmens, perquè es poden garantir algunes competències comunes, però no totes. La realitat ens ha ensenyat que el model de realitzar una Formació Professional en funció de les necessitats dels empresaris no és eficaç, perquè les empreses no estan ben informades sobre les seves necessitats a mig i llarg termini i perquè les persones que han de formar-se, que en formació inicial són els joves, no obeeixen les indicacions i es comporten seguint criteris diferents als dels planificadors i orientadors. A tot això se li ha d'afegir que els temps que necessiten les institucions educatives per reaccionar davant les noves demandes, són molt més llargs que els dels canvis d'aquestes demandes. Però tot això no significa que la Formació Professional deixi de tenir sentit o importància en el futur ja que, segons Jordi Planes, manté, i raonablement mantindrà, cinc funcions primordials per als nostres mercats de treball:

- Proveir de professionals especialitzats per a alguns segments d'ocupació que ho requereixin.
- Proporcionar als seus titulats, a partir de l'especialització, competències útils, en un ventall molt més ampli del previst, entre altres les relatives a establir connexions entre els sabers, el seu context i la seva aplicació.

- Constituir una de les vies per elevar el nivell educatiu de la població, però sense entrar en competència, sinó en coproducció, amb les altres.
- Ser el pont d'accés a formacions ulteriors, ja siguin de caràcter professional o general; ser el trampolí per elevar el nivell d'educació de la població.
- Jugar un paper primordial en la prevenció i la recuperació del fracàs escolar.

En el mercat de treball les ocupacions majoritàriament són exercides per persones amb diferent formació inicial, i això s'amplia si ens referim a l'ocupació del sector de serveis, però hi ha sectors professionals que demanen persones formades de manera molt específica i aquest tipus de formació s'adquireix a través de la Formació Professional o de la Universitat.

“La FP juga i pot jugar un paper encara major i primordial per reduir les taxes de fracàs escolar i abandó prematur...”

Encara que moltes persones no treballin “en allò per a la qual cosa es varen formar”, com hem dit anteriorment, això no indica que la seva formació no serveixi per treballar en el que treballen. Segons l'enquesta ETEFIL, mentre només un terç dels titulats treballen “en allò per a la qual cosa es varen formar”, segons el Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals, el 85% d'aquests titulats consideren que hi ha una relació satisfactòria entre el seu treball i la seva formació.

La FP juga i pot jugar un paper encara major i primordial per reduir les taxes de fracàs escolar i abandó prematur de l'educació si aconseguix oferir una formació atractiva per a gran part dels joves que, per diferents raons, no estan disposats a continuar

una formació general. Aquest objectiu és molt important per a l'Estat espanyol, perquè té elevades taxes de fracàs escolar. Per tant i seguint el mateix autor, perquè la Formació Professional respongui a les necessitats del mercat de treball, ha de:

- pensar i programar la FP com un sistema compost de multitud de subsistemes i no aïllat de la formació general, amb la qual no entra en competència pels alumnes sinó amb la qual comparteix un objectiu comú: elevar el nivell general de formació de la població.
- flexibilitzar l'oferta de la Formació Professional formal, per adaptar-se, en mètodes, objectius i organització als requeriments d'un públic ampli que va des dels adults que desitgen reingressar en l'educació formal, fins als fracassats escolars, passant pels actuals estudiants de FP.
- reforçar i ampliar els ponts i vincles entre la Formació Professional i la formació general i, també entre els diferents cicles de Formació Professional, a fi d'elevar de forma generalitzada el nivell de formació i d'avançar cap a models de formació més oberts i transitables, per part dels usuaris, que incloguin l'educació no formal i informal.
- Augmentar les ocasions de coproducció entre institucions de formació formal, tant de professional com de general, informal i no formal, perquè no es

limitin a la revalidació de la formació no formal i informal per mòduls d'ensenyament reglat, com tendeix a fer el Sistema Nacional de Qualificacions Professionals.

- Desenvolupar instruments de programació de la Formació Professional que tinguin en compte els comportaments i interessos de tots els agents implicats (particularment dels joves, els adults en formació i els empresaris); que es preocupin per fer atractives les seves ofertes als seus estudiants potencials i que considerin les característiques institucionals dels sistemes d'educació i formació, així com els desenvolupaments institucionals del mercat de treball.

Un altre especialista, Daniel Jover Torregrosa, expert en educació i ocupació, sociofundador de l'Equip Promocions i membre de l'Institut Paulo Freire i de la Xarxa d'Economia Solidària, parla d'una Formació Professional "com el mitjà més important per aconseguir competències i per adaptar-se a les exigències de la producció i les necessitats de

l'empresa. Però fomentar un model de FP que promou individus tècnicament destres, però inhàbils socialment per adaptar-se i saber relacionar-se amb les empreses i les seves necessitats suposa estar cecs als desafiaments transversals del nostre temps històric, que no es limita només a saber fer, sinó també –i sobretot– a saber pensar, saber emprendre, cooperar i innovar.”

Resumint la visió de Daniel Jover en l'article *Un diàleg permanent*, he de dir que aquesta visió és fonamental, perquè desterra del panorama formatiu la visió d'educar tenint en compte l'entorn econòmic productiu del territori, igualment ho fa amb la pretensió d'ensinistrar només per a l'adequació tecnològica i productiva i l'obtenció ràpida de treball en el mercat laboral.

La Formació Professional que es desenvolupa en la primera dècada del segle XXI (la que integra en el mateix sistema la Formació Professional Inicial, Ocupacional i Contínua) continua arrossegant molts defectes de la que s'impartia fa 20 o 30 anys, ja que

fomenta l'individualisme, la divisió i la competència entre els treballadors aturats o en actiu i promou la instrucció tècnica, al mateix temps que ignora el context sociocultural dels treballadors i del mercat de treball.

“Les ha de preparar per saber pensar, analitzar i prendre decisions, conèixer els seus drets i reivindicar-los.”

La Formació Professional actua com un vertader dic de contenció dels principals problemes socials i contribueix a fer crònica tant l'exclusió com la distribució desigual de la riquesa. Sense una cultura basada en els valors del treball, la iniciativa, la responsabilitat i l'ètica cívica, i sense un enfocament globalitzat, la formació és una activitat sotmesa a les lleis del mercat i convertida en objecte de cobdícia pel lucre que pot generar en reduir-la a mer negoci. Aquest model de Formació Professional no fomenta ni educa les capacitats de comunicació, relació, iniciativa i altres competències personals que són claus per aconseguir un ocupació. La FP ha de ser un procés integrat i global per ajudar les persones en formació en la seva tasca de ser subjectes-persones-ciutadanes, ja que les persones que es formen no són mers subjectes individuals, sinó també éssers socials amb necessitats col·lectives.

La Formació Professional les ha d'ajudar a augmentar la seva autoestima i autonomia. Les ha de preparar per saber pensar, analitzar i prendre decisions, conèixer els seus drets i reivindicar-los. Aquesta profunda crisi que estam travessant requereix un canvi important i innovador en la FP.

Daniel Jover diu: “En el nostre oblidatís país es tendeix a difuminar el que no interessa. Per exemple, que la Formació Professional i el treball decent i amb drets és el fruit de la història del moviment obrer i la cultura de pactes entre sindicats, empreses, poders públics i amplis consensos socials i cívics. Aquest fruit es recull en forma de lleis que consagren drets i deures, i atorguen seguretat. El que gaudim és resultat històric de la lluita contra la pobresa i l'exclusió social. De l'acció a favor de la dignitat i els drets de les persones treballadores. El sistema de drets i deures plasmat en els textos constitucionals ofereix garanties de protecció i seguretat social enfront dels avatars i l'imprevist. Això configura un dels pilars de la civilització europea: el dret a l'educació i a la formació professional de qualitat.”

També assenjala en l'article un inventari de bones pràctiques, els trets més significatius del qual són:

- Programes de Formació Professional que tenen una perspectiva global i integradora i incorporen un enfocament holístic i complementari entre allò economicosocial i allò educatiu, no sols per assegurar la participació dels protagonistes, sinó per fer una gestió anticipada i previsiones del mercat de treball.

- Pactes locals per integrar sistemes d'orientació: formació i inserció professional en el marc de polítiques d'inclusió social i laboral. S'han constituït consells locals de formació professional com a espais de diàleg i consens de polítiques actives de formació professional i de mercat de treball.
- Comissions o consells locals de formació i inserció professional on s'aglutinen i coordinen els esforços dels principals agents economicosocials i educatius del territori. Cal destacar que els consells locals de formació professional –o les estructures de treball prèvies– són els òrgans de consulta i participació de les ciutats.
- Han estat l'eina bàsica per fomentar la relació entre la FP i l'entorn productiu. S'han creat com una plataforma estable de cooperació entre els diferents agents educatius, econòmics i socials implicats al territori.
- Aquesta vocació local i territorial ha permès que es mantinguin en el temps els canvis i innovacions produïdes i que no s'hagin quedat en iniciatives pioneres però efímeres.
- Una vinculació intensa amb les realitats diverses del mercat de treball local.
- Diferents graus d'adequació a les necessitats de les persones destinatàries, articulant bé els diferents interessos de joves-territoris-empreses.
- El teixit empresarial existent al territori s'implica amb diferents graus de responsabilitat.
- S'estableixen acords de col·laboració i pràctiques en centres de treball que compten amb la participació activa de professionals i empresaris.
- Es cuida l'atenció a la diversitat i a la igualtat d'oportunitats en el marc dels centres de Formació Professional i en connexió amb tota la ciutat.
- Sistemes d'informació i orientació professional integrats en l'estructura dels centres de Formació i interconnectats amb els ajuntaments.

- Xarxes estables de cooperació per facilitar la transició de l'escola a la vida activa i el treball, a partir de l'intercanvi d'experiències entre agents de les comunitats locals, combatent els abandons o fracassos escolars.

A més a més, explica que és molt interessant la metodologia aplicada, en relacionar el treball productiu real o simulat amb la formació. Al mateix temps utilitzen pràctiques innovadores d'orientació, mitjançant itineraris individualitzats, que s'avaluen a través del seguiment del procés de treball.

Anima als educadors i professors a utilitzar la creativitat, la imaginació i la cooperació per innovar la FP. Diu que és imprescindible realitzar el que es veu fent a Europa, que són experiències innovadores a partir d'equips docents compromesos i empresaris socialment responsables, sensats i amb vertader esperit emprenedor. Aquesta és la tasca que tenim tots per davant durant els propers anys. □